Integracija izbjeglica u Hrvatskoj

Šoljić, Iva

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:111:702176

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
UNIVERSITY OF ZAGREB
CENTER FOR CROATIAN STUDIES

Repository / Repozitorij:

Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies

zir.nsk.hr

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA SOCIOLOGIJU

IVA ŠOLJIĆ

INTEGRACIJA IZBJEGLICA U HRVATSKOJ

ZAVRŠNI RAD

Mentor: dr.sc.red.prof. Ivan Markešić

Sumentor (ako postoji): Erik Brezovec mag.soc.

Zagreb, 2019.

SADRŽAJ

1. UVOD 2

2. FENOMEN IZBJEGLIŠTVA 2

3. IZBJEGLIČKA KRIZA 3

4. ZAPADNO-BALKANSKA RUTA (BALKANSKI KORIDOR) 4

4.1. MAKEDONIJA 5

4.2. SRBIJA 5

4.3. HRVATSKA 6

4.4. SLOVENIJA 6

5. INTEGRACIJA MIGRANATA 6

5.1.PRAVNO-POLITIČKA DIMENZIJA INTEGRACIJE 7

5.2. DRUŠTVENO EKONOMSKA DIMENZIJA INTEGRACIJE 10

5.3. KULTURNO-RELIGIJSKA DIMENZIJA INTEGRACIJE 12

6. STAVOVI JAVNOSTI PREMA MIGRACIJAMA 13

7. UTJECAJ MEDIJA NA JAVNOST 14

8. ZAKLJUČAK 16

9. LITERATURA 17

SAŽETAK 19

ABSTRACT 19

1. UVOD

Teško je pojmiti situaciju u kojoj se više ne možemo vratiti u svoj dom, u svoju svakodnevicu. Kakva to ideologija uzima sebi za pravo da uništava živote milijunima ljudi. Postoji li izlaz iz te borbe za život. Kroz ovaj rad pokušat ćemo objasniti put i proces integracije izbjeglica. Cilj nam je razumjeti kako hrvatsko društvo reagira i gleda na izbjeglištvo te pokušati razaznati koje su manjkavosti tih procesa. Kako bi krenuli u termin integracije prvo ćemo razjasniti pojmove izbjeglištva, izbjeglica, migranta i azilanata. Objasnit ćemo nastanak pojma "izbjeglička kriza" te manjkavosti takvog izraza. Osvrćući se na konkretnu situaciju objašnjavamo početak njihovog putovanja i rutu kroz balkanske zemlje. Shvaćajući kontekst njihovog dolaska bili oni izbjeglice ili migranti proučit ćemo na koje sve načine se moraju integrirati u društvo. Tako ćemo opisati 3 dimenzije integracije: pravno-politička dimenzija integracije, društveno ekonomska dimenzija integracije, kulturno-religijska dimenzija integracije. Kako bi opisali reakcije društva na dolazak izbjeglica i migranata prenijet ćemo njihove stavove iz prethodno odrađenih istraživanja i medijske natpise. Dalje u tekstu objasnili smo pojmove izbjeglica, migrant i azilant, ali kroz tekst koristiti ćemo se izvornim pojmovima iz referirane literature. Kroz literaturu ti pojmovi se miješaju i nisu jasno definirani. Ono što kroz ovaj rad želimo postići je distinkcija između tih pojmova i njihove integracije, što je svakako tema za dublju analizu.

2. FENOMEN IZBJEGLIŠTVA

Na razvoj modernih političkih sustava utjecali su Westphalski mirovni sporazum i pluralni poredak suvremenih entiteta. Westphalskim mirovnim sporazumom uvedena je teritorijalna politička podjela, a pluralnim poretkom svaki državni entitet imao je pravo apsolutne vlasti na svom teritoriju. (Petrović, 2016) Druga točka razvoja koja je ključna za oblikovanje fenomena izbjeglica je princip modernog građanstva (državljanstva). Uvođenjem principa građanstva pojam pripadnosti nekoj političkoj zajednici došao je do izražaja. Formaliziranjem tog principa moderne političke zajednice se uvele strogu kontrolu teritorijalnog i političkog pristupa. Suvremene države dopuštaju slobodno iseljavanje, dok se useljavanje kontrolira. Zbog toga dolazi do problema ilegalnih imigracija koje te ljude „bez statusa" ostavljaju i bez ikakvih prava i obveza. Procjenjuje se da danas u Europskoj uniji i SAD-u ima 30 milijuna ilegalnih useljenika. Iz toga vidimo da fenomen izbjeglištva, ljudi koji su prestali biti građani neke države predstavlja problem za međunarodni poredak teritorijalnih nacija država (Petrović, 2016).

Osim nastanka fenomena izbjeglištva za shvaćanje integracija bitno je definirati pojmove „izbjeglica“, „migrant“ i „azilant“.

Izbjeglice su osobe koje iz svoje države bježe od oružanog sukoba ili progona. Nalaze se u situaciji opasnoj po život te zbog toga prelaze državne granice u potrazi za sigurnošću u obližnjim zemljama i na taj način postaju međunarodno priznati kao "izbjeglice" s pristupom državnoj pomoći, UNHCR-a i drugih organizacija. Razlikujemo ih po tome što je za njih povratak u domovinu gotovo sigurna smrt i svoje utočište (azil) traže u drugim zemljama. To su ljudi za koje uskraćivanje azila može imati potencijalno smrtonosne posljedice. (Edwards, 2015.)

Azilantima nazivamo izbjeglice koje ostvaruju i traže prava države na supsidijarnu zaštitu, a koji su uvjeti i definicija u Hrvatskoj možemo vidjeti iz idućeg citata.

„Azil ili supsidijarna zaštita priznaje se osobama čiji bi život bio ugrožen povratkom u zemlju podrijetla. Azil će se priznati tražitelju koji se nalazi izvan zemlje svog državljanstva ili uobičajenog boravišta, a osnovano strahuje od proganjanja zbog svoje rase, vjere, nacionalnosti, pripadnosti određenoj društvenoj skupini ili političkog mišljenja zbog čega ne može ili ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje.

Supsidijarna zaštita priznat će se tražitelju koji ne ispunjava uvjete za priznavanje azila, ako postoje opravdani razlozi koji ukazuju da će se povratkom u zemlju podrijetla suočiti sa stvarnim rizikom trpljenja ozbiljne nepravde i koji nije u mogućnosti ili zbog takvog rizika ne želi prihvatiti zaštitu te zemlje.“ (RH, 2019.)

Migranti se odlučuju preseliti ne zbog izravne prijetnje progona ili smrti, već uglavnom zbog poboljšanja svog života pronalaženjem posla ili u nekim slučajevima zbog obrazovanja, ponovnog okupljanja obitelji ili drugih razloga. Za razliku od izbjeglica koje se ne mogu sigurno vratiti kući, migranti se ne suočavaju s takvom preprekom povratka. Ako se odluče vratiti kući, nastavit će primati zaštitu svoje vlade. (Edwards, 2015.)

3. IZBJEGLIČKA KRIZA

U kontekstu termina izbjegličke krize bitno je shvatiti distinkciju gore navedenih pojmova. Iako u ovom paragrafu govorimo o izbjegličkoj krizi, kako je medijski nazvana, ovaj pojam uzimamo s rezervom budući da razlikujemo migrante i izbjeglice. Kako se i u literaturi često miješaju pojmovi migranti i izbjeglice u radu ćemo zadržati izvorne pojmove iz literature.

Pogođeni ratovima u Bliskom Istoku, stotine tisuća migranta putuju prema zapadnoj Europi tijekom 2015. Suspenzija Dublinske konvencije i poziv njemačke premijerke potakli su migrante da nastave svoje putovanje prema Njemačkoj (Žmegač, 2015). Mađarska je zatvorila svoje granice sa Srbijom, a zatim i s Hrvatskom. Velik broj izbjeglica, ne uzimajući u obzir razlog njihovog izbjeglištva, dovodi do naziva „izbjeglička kriza“. Medijski naslovi popunjeni su tragedijama koje trpe na putu, brojevima migranata koji stižu prema Europi, njihovim pričama. S jedne strane prikazuje se humanitarna, socio-ekonomska i kulturološka dimenzija fenomena, a s druge strane teritorijalni integritet određenih država, represivne mjere očuvanja prijelaza.

4. ZAPADNO-BALKANSKA RUTA (BALKANSKI KORIDOR)

Između rujna 2015. i travnja 2016. oko 700 000 migranata ušlo je u prostore zapadno-balkanskih zemalja (Šabić Šelo & Borić , n.d.). Prostori zemalja koridora samo su tranzicijskog karaktera, a glavni cilj migranata su neke od razvijenijih zemalja Europske unije poput Njemačke, Austrije ili Švedske. Koridor obuhvaća Makedoniju, Srbiju, Hrvatsku i Sloveniju. Među zemljama koridora postoje tenzije još od domovinskog rata i ostalih neriješenih bilateralnih odnosa, a ovakva kriza pogoršava već ionako narušene odnose (Šabić Šelo & Borić , n.d.). U prilogu 1 ilustriran je smjer kretanja balkanskim koridorom.

Prilog 1 (European Comimission, 2016)

Ulazak na vlak u *Šidu [1](više o ruti u nastavku), označava je za migrante besplatni nastavak putovanja na zapadne zemlje, ali i odricanje vlastite slobode kretanja. Naime, ulaskom u vlak nije moguće se više izdvojiti iz koridora i njegovog smjera i brzine kretanja (Bužinkić & Hameršak, 2017).

U nastavku je tijek događaja i nastanak rute kojim prikazujemo načine, smjer i probleme putovanja migranata u balkanskoj ruti.

4.1. MAKEDONIJA

Prva zemlja balkanskog koridora je Makedonija u kojoj je kriza eskalirala u proljeće 2015. nakon pogibije ilegalnih migranata na željezničkoj pruzi. Naime, ilegalni migranti nisu smjeli koristiti javni prijevoz, te su se koristili alternativnim metodama. Kako bi prisilili Europsku uniju da im pruže financijsku pomoć, makedonci su proglasili izvanredno stanje. Međutim tijekom krize makedonske željeznice zaradile su popriličnu svotu novaca jer su izbjeglicama naplaćivali prijevoz do granice sa Srbijom. Također, brojne druge djelatnosti su profitirale (ostali prijevoznici, trgovine). Također, važno je napomenuti da su prihvatilišta većinom financirale nevladine organizacije. (Šabić Šelo & Borić , n.d.) Od 18. studenog u skladu s ostalim zemljama balkanske rute, Makedonija je propuštala migrante isključivo iz Sirije, Afganistana i Iraka. Od prosinca 2015 do siječnja 2016 u Makedoniju su iz Grčke ulazili 2 239 migranta dnevno. Njih su prihvaćali u kampu u gradu Gevgelija odakle su išli do Tabanovaca odakle su prelazili srpsku granicu. (vidi prilog 1 i 2)

4.2. SRBIJA

Srbija je bila logična poveznica Makedonije i područja Šengenske granice. Unatoč problemima sa registracijom migranata, glavni problem nastao je 15.rujna kada je Mađarska zatvorila svoju granicu sa Srbijom, time je ruta preusmjerena sa Mađarske na Hrvatsku (Šabić Šelo & Borić , n.d.). U Srbiju je preko granice Preševo u periodu od prosinca 2015. do siječnja 2016. u prosjeku ušlo 2 793 migranta dnevno (vidi prilog 1 i 2). U Hrvatsku su migranti ulazili preko granicu kod grada Šid. Do tamo dolazili su vlakom, koji se kao što je to bio slučaj i u Makedoniji naplaćivao. U javni prijevoz su mogli samo registrirani migranti, dok oni neregistrirani plaćali

[1] Šid je grad i općina u zapadnom Srijemu (Vojvodina, Srbija), smješten na padinama Fruške Gore

su ilegalne taksije koji su im uzimali 1000 eura. Prije ulaska u vlak za Slavonski Brod, provjeru su odrađivali i sprski i hrvatski policajci (Šabić Šelo & Borić , n.d.).

4.3. HRVATSKA

Iz Srbije u Hrvatsku na granici u Šidu, u periodu od rujna 2015 do siječnja 201, u prosjeku je dn4evno ušlo 3 066 migranata (vidi prilog 1 i 2). Kao što smo ranije naveli, Hrvatska se našla na udaru migrantske krize tek zatvaranjem Mađarske granice. Eskalacija vala migranata uzrokovala je zatvaranje prijelaza sa Srbijom 20. rujna 2015. Nakon smirivanja napetih odnosa, Hrvatska pokušava migrante dovesti do granice sa Mađarskom, na što Mađari dižu ogradu i zatvaraju granicu sa Hrvatskom (Šabić Šelo & Borić , n.d.). Od tada migranti svoje putovanje iz Hrvatske nastavljaju preko Slovenije. Nedugo nakon, 18.studenog 2015. Slovenija je zatražila povratak migranta koji nisu iz zemalja zahvaćenih ratom (Sirije, Afganistana i Iraka) u Hrvatsku (Šabić Šelo & Borić , n.d.), tj zemlju kroz koju su ušli u prostor šengenske granice.

4.4. SLOVENIJA

Iz Hrvatske su u Sloveniju od prosinca 2015. do siječnja 2016. dnevno u prosjeku ušli 3 345 migranta. Iz Slovenije su dalje išli do svojih krajnjih ciljeva Njemačke i Austrije (vidi prilog 1 i 2). Osjetljivo pitanje granica između Slovenije i Hrvatske aktivira se nakon podizanja ograde od strane Slovenije na granici s Hrvatskom (Šabić Šelo & Borić , n.d.). Tenzije su se postupno smirile dok se nije uspostavilo ograničenje ulaska migranata samo s ratom zahvaćenih područja kojeg se pridržavaju sve zemlje balkanske rute.

5. INTEGRACIJA MIGRANATA

Integraciju se može definirati kao proces uključivanja i prihvaćanja imigranata u glavne institucije, odnose i položaje u društvu primitka, ali i kao posljedicu racionalnih odgovora aktera na društveno okruženje. Riječ je o dvosmjernom procesu prilagodbe između imigranta i društva primitka iako najnoviji pristupi predlažu da se u integracijski proces uključi i zemlju porijekla migranta kao treću stranu, pa integracija postaje trosmjerni proces (IMIN, 2016.). Kako bi integracija bila uspješna migranti se moraju identificirati s novom društvenom okolinom i aktivno sudjelovati u svim strukturama društva. Također, druga strcana integracije označava da domaćini moraju osigurati sva potrebna prava i sredstva kako bi taj proces bio što uspješniji. Potrebno je uključiti ljude u svaki segment života zajednice bilo to na kulturnoj, gospodarskoj ili socijalnoj razini. Migranti zauzvrat moraju poštovati vrijednosti i standarde

domaćina, no to ne znači da su primorani odreći se svojih vlastitih vrijednosti i identiteta. Kompleksan proces integracije zahtjeva dublju teorijsku i epistemološku analizu. U daljnjem tekstu obradit ćemo pravno-političke dimenzije, društveno-ekonomske dimenzije i kulturno-religijska dimenzije integracije.

5.1. PRAVNO-POLITIČKA DIMENZIJA INTEGRACIJE

U okviru društveno-ekonomske dimenzije integracije važno je istražiti položaj imigranata na tržištu rada. Ključna pitanja glase: imaju li migrantski radnici i članovi njihovih obitelji jednaka prava i jednake mogućnosti na tržištu rada kao i domaći radnici? Imaju li poput njih zajamčen pristup socijalnim pravima i beneficijama kao što su pravo na rad, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i stanovanje (IMIN, 2016.).

MIGRACIJSKA POLITIKA I SUSTAVI

U ovom dijelu na temelju tekstova iz knjige Anđelka Milardovića vidjet ćemo kakve se politike prema migracijama provode u Europskoj uniji, te kako Hrvatska primjenjuje politike Europske unije. Također, vidjet ćemo kako one utječu na stavove populacije i daljnji razvoj politike migranata. (IMIN, 2016.)

POLITIKA EUROPSKE UNIJE

Odnos Europske unije prema migracijama možemo sagledati s 3 politike, kako navodi Župarić-Iljić u knjizi Anđelka Milardovića (2014.).

Prva od njih je politika isključivanja. Politika takvog tipa podrazumijeva propisivanje načina upravljanja prema populaciji migranata kojima je onemogućen pristup teritoriju EU i koji su iz nje administrativno isključeni. Dokumenti koji podupiru takvu politiku su prije svega Lisabonski ugovor iz 2007., kojim se najviše pozornosti ulaže u sigurnosne politike i mjere suzbijanja iregularnih migracija. Provodi se integriranim upravljanjem granica, viznim politikama i sustavom readmisijskih sporazuma (Milardović, 2014.). Osim toga, više pozornosti se daje sigurnosti teritorija države nego životima samih migranata. Idući dokument je Pakt o imigraciji i azilu iz 2008. godine pokazuje se shvaćanje odgovornosti prema prisilnim migracijama, te donose sljedeće:

„(1) organizirati zakonitu imigraciju koja uzima u obzir prioritete, potrebe i kapacitete prihvata svake države članice, kao i poticati integraciju, (2) nadzirati nezakonitu migraciju

osiguravajući povratak nezakonitih migranta njihovim zemljama porijekla ili zemljama tranzita, (3) učiniti granični nadzor efektivnijim, (4) izgraditi „Europu azila“, (5) stvoriti sveobuhvatno partnerstvo sa zemljama porijekla i tranzita te potaknuti sinergiju između migracija i razvoja.“ (Milardović, 2014.)

Oslanjajući se na gore navedene glavne odredbe pakta, 2011. Europska unije razvija globalni pristup migracijama i mobilnosti (Milardović, 2014.). Kao četiri prioriteta toga pristupa Župarić-Iljić (2014.) navodi: poboljšanje organizacije zakonitih integracija i olakšavanje mobilnosti; sprječavanje i smanjenje neregularne imigracija na učinkovit, ali i human način; jačanje sinergije između migracija i razvoja; jačanje međunarodnog sustava zaštite u vanjske dimenzije azila (Milardović, 2014.). Kritičari europskog sustava azila ističu da se broj poginulih povećao sukladno godinama rada agencije Frontex, početkom primjene Dablinske uredbe i uvođenja Eirodac sustava, a i sustava Eurosur (Milardović, 2014.). Dablinska uredba nastoji utvrditi koja je država članica Europske unije odgovorna za procesuiranje zahtjeva tražitelja azila, što stavlja u neravnopavan položaj države juga i jugoistoka preko kojih dolazi najveći broj tražitelja azila (Milardović, 2014.). Sustav Aurodac (European Dactyloscopy) služi kao europska baza otisaka prstiju koja pomaže efikasnoj primjeni Dablinskog sustava (Milardović, 2014.). Idući sustav je Eurosur (European Border Surveillance System) koji u suradnji s agencijom Frontex nastoji omogućiti jedinstvenu komunikacijsku platformu i umrežavanje svih nacionalnih službi zaduženih za migracije (Milardović, 2014.). Još jedna od politika koju provodi Europska unija prema migracijama je politika straha. U ovom kontekstu politiku straha shvaćamo kao kriminalizaciju migracija i stigmatizaciju migranata i tražitelja azila (Milardović, 2014.). Iz istraživanja de Haas (2007), Clandestino (2009) i Duvell (2011) Župarić-Iljić (2014.) u knjizi navodi da javnim mnijenjem dominiraju nekoliko uvjerenja:

„(1) da sve veći broj iregularnih imigranata dolazi u EU te da će se taj trend nastaviti; (2) da EU mora još više i još čvršće zatvoriti svoje granice za dolazak iregularnih migranata; (3) da neregularna migracija u općem smislu znači dolazak ljudi s Istoka skrivenih u sredstvima cestovnog prometa ili dolaska Afrikanaca morskim putem; (4) da je iregularna migracija ponajviše dobrovoljan i dobro organiziran čin, kriminalna radnja koja je nastala kao rezultat sporazuma samoga neregularnog migranta i krijumčara ljudima; (5) da većina nedobrovoljno raseljenih migranta napušta svoje zemlje porijekla u želji da se domogne Europe; (6) da one koji iregularno dolaze do granice država članica i traže zaštitu možemo sumnjičiti kao neistinske, nevjerodostojne izbjeglice; (7) da su iregularni migranti, pa i tražitelji azila, zapravo

iskorištavatelji sustava socijalnih povlastica u europskim državama blagostanja.“ (Milardović, 2014.)

Iako su iregularni migranti manjina u odnosu na ostatak migranata, oni privlače najviše pozornosti, a samim time često (neopravdano) izazivaju strah od gubitka društvenog identiteta, nacionalne kulture i ekonomske stabilnosti (Milardović, 2014.). Detaljnije o tome pisat ću u dijelu o stavovima javnosti prema migracijama.

Treća vrsta politike je politika humanitarizma, kojom Europska unije provodi manje restriktivne mjere prihvata i reguliranja statusa iregularnih migranata. Dokument „Global Approach to Migration“ iz 2005. mijenja fokus sa državne sigurnosti na pitanje ljudske sigurnosti migranata. U redefiniranom dokumentu iz 2011. dodatno se stavlja naglasak na upravljanje zakonitim migracijama i reduciranje iregularnih migracija, a jednim dijelom i na zaštitu žrtava trgovine ljudima (Milardović, 2014.). Politika humanizma vidi se i u humanosti i hrabrosti lokalne populacije i organizacija. Također, papa Franjo za vrijeme posjeta centru za izbjeglice u Astali istaknuo je da prazni samostani nisu potrebni Crkvi, nego da ih treba dati migrantima (Milardović, 2014.). Utjecaj religije na integraciju obradit ćemo niže u tekstu, a što je segment što zahtjeva opširniju analizu od dane u ovom tekstu.

PRIMJENE POLITIKA EUROPSKE UNIJE U RH

Jedan od kriterija za ulazak u Europsku uniju koji je Hrvatska trebala zadovoljiti je sustav azilne zaštite, točnije prije ulaska ocijenjeno je da Hrvatska treba razviti migracijsku strategiju kojom bi regulirala pitanje integracije osoba pod zaštitom (Milardović, 2014.). Godine 2013. to je i uspjela, te ispunila uvjete za članstvo. Međutim, u tekstu Vedrane Baričević (2017.) vidimo da je sustav ipak ostao nedovršen te analizira sva aspekta azilne zaštite: sposobnost sustava da ponudi zaštitu osoba kojima je ona nužna te da osobama pod zaštitom ponudi preduvjete potrebne za kvalitetan život u novoj sredini (integracijske politike). Unatoč tome što je Hrvatska prihvatila međunarodno standarde pitanje je da li se bila spremna i nositi s promjenama. Promjene uključuju sastav populacije, troškove i pritiske na domaće ekonomske, tržišne i socijalne i druge uvjete.

U praksi se pokazalo da ipak nije jer od početka provedbe Zakona o azilu iz 2003.godine stopa odobravanja bila je gotovo nula. Europska komisija upozoravala je da Hrvatska nema nepristrano tijelo za odlučivanje o žalbama tražitelja azila. Veće promjene nastale su nakon 2007. kada je Hrvatska uspostavila novo tijelo za odlučivanje o žalbama (Povjerenstvo za azil).

Stopa odobrenja došla je na 10-15%, ali je to i dalje bio jako malen broj. Iako je proceduralni sustav postigao znatan napredak, isto se ne može reći za područje integracije (Milardović, 2014.). Sustav koji je donesen u skladu s kriterijima Europske unije, zakonodavno je funkcionalan, ali u praksi ima mana koje ćemo opisati citatom iz knjige:

„Manjak državnih ulaganja i neaktivnost važnih državnih institucija (posebice Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta i Ministarstva socijalne skrbi) stvaraju velike probleme u provedbi danih mjera te onemogućuju izbjeglicama uključivanje u društvo" (Milardović, 2014.; 122.str.)

Sustav, iako funkcionalan na papiru, u praksi nailazi na probleme. Nedovoljna angažiranost institucija u bitne aspekte integracija kao što su jezik, posao ostavlja migrante na milost humanitarnih udruga i ostale populacije. Oslanjajući se na takav način integracije, sustav gubi kontrolu koju je zakonima želio uspostaviti. Dolazi do rada na crno, izrabljivanja i tako migranti prepušteni sami sebi lakše poliježu kriminalnom ponašanju.

Integracija imigranata u pravno-političkom pogledu uvjetovana je zakonskim odredbama. Ako su migranti zakonski regulirali svoj položaj, tada su iz pravno-političke perspektive integrirani, a ako je njihov položaj nezakonit, nisu.

5.2. DRUŠTVENO EKONOMSKA DIMENZIJA INTEGRACIJE

U okviru društveno-ekonomske dimenzije integracije važno je istražiti položaj imigranata na tržištu rada. Ključna pitanja glase: imaju li migrantski radnici i članovi njihovih obitelji jednaka prava i jednake mogućnosti na tržištu rada kao i domaći radnici? Imaju li poput njih zajamčen pristup socijalnim pravima i beneficijama kao što su pravo na rad, zdravstvenu zaštitu, obrazovanje i stanovanje. (IMIN, 2016.) U tom kontekstu ćemo analizirati integraciju u hrvatsko društvo razmatrajući problematiku jezika i smještaja.

JEZIK

Poznavanje jezika nužno je za snalaženje u svakodnevnom životu, pa ga tako možemo uzeti kao glavni uvjet početka integracije. Koliko je teško integrirati se ne poznavajući jezik možemo shvatiti razmišljajući samo kako bi bilo teško otići tražiti posao, stan ili u trgovinu, a da ne možemo uspostaviti komunikaciju sa ljudima oko sebe. Sama percepcija migranta se mijenja učenjem jezika, što najbolje vidimo iz citata:

„Moramo li zahtijevati od stranca da nas razumije, da govori naš jezik u svakom smislu te riječi i u svim njezinim mogućim ekstenzijama, prije nego što ga možemo primiti u svoju zemlju i kako bismo to uopće mogli? Ako pak već govori naš jezik, sa svime onime što to implicira, ako smo već podijelili s njime sve ono što se dijeli jezikom, je li tada stranac uopće stranac i može li se u odnosu na njega govoriti o azilu ili gostoprimstvu? U tome je paradoks.“ (Merve, 2015; 92.str.)

Početkom izbjegličke krize, te tijekom događanja koja su prethodila ulasku migranata u RH, Hrvatska nije imala praksu podučavanja ugroženih skupina društva. Prve korake Hrvatska je napravila 2014. s „Programom učenja Hrvatskoga jezika, povijesti i kulture za azilante i strance pod supsidijarnom zaštitom radi uključivanja u hrvatsko društvo“ (Đurđević, 2016). Program obuhvaća i razumije specifičnost i heterogenost skupina koji se podučavaju. Kao što je u svom radu citatom iz programa naglasila Ranka Đurđević:

„Ovladavanje ovim programom ne pretpostavlja prethodno dosegnut određen stupanj školovanja. Velik broj očekivanih polaznika govori različitim jezicima koji se tipološki razlikuju od hrvatskoga, posebno prozodijski, a uglavnom se služe i drukčijim vrstama pisma koja nisu utemeljena na latinici i često nisu ni fonemska. Uz to su njihova obilježja, posebice dob, životne okolnosti i ostalo različiti pa će nastavne skupine nužno biti vrlo heterogene. Stoga se pretpostavlja da će ovladavanje hrvatskim biti dulje i teže nego u polaznika hrvatskoga kao inoga jezika koji su završili srednju školu i žele se uključiti u hrvatski obrazovni sustav“ (Đurđević, 2016; 254.str.)

Prepoznajući probleme u podučavanju program je obuhvatio sve aspekta podučavanja prisilnih migranata, međutim u praksi se ne provodi. Učenje jezika preuzimaju volonteri u neadekvatnim uvjetima, te po fleksibilnom rasporedu što sve uz stresnu situaciju pridonosi težini učenja hrvatskoga jezika. Učenje jezika migranata trebao bi biti posao jezičnih stručnjaka. Hrvatska je učinila svoj prvi korak učenju jezika migranata. Daljnjom razradom programa i boljom provedbom može se razvijati jezična edukacija migranta, bili oni prisilni ili ne (Đurđević, 2016).

SMJEŠTAJ

U ovom dijelu opisat ćemo jedan tranzitni centar, onaj u Slavonskom Brodu i prihvatilište za tražitelje azila, hotel Porin.

Opisujući prihvatilište za tražitelje azila, hotel Porin Duško Petrović navodi u svojoj knjizi da se tražitelji azila zbog počinjena kaznenih djela od strane drugih tražitelja azila, kriminaliziraju. Tako se utočište mijenja u područje nesigurnosti te se to područje pokušava dodatno osigurati. S dodatnim osiguranjem dolazi ograničenje prava tražiteljima azila i pretvara prihvatilište u poluzatovoreno. U njemu, većina tražitelja azila, čiji je status nedefiniran, je u prihvatilištu samo privremeno. Opisujući to riječima autora knjige Duška Petrovića:

„Tranzitni karakter hotela Porin tvori nemjesto u kojem pravila nisu jasno određena i gdje je teško izgraditi povjerenje tražitelja azila međusobno, ali i tražitelja azila i službenika.“ (Petrović, 2016; 385.str.)

Izbjeglički centar u Slavonskom Brodu Petrović opisuje kao zatvoren i osiguran objekt. Prostor je podijeljen na nekoliko dijelova i sektora, kroz koje su se administrirali ljudi. Kretanje i boravak je bio po isplaniranoj ruti, ali donekle slobodan. Dijeljenje hrane i zadovoljavanje ostalih potreba bilo je samo da im se omogući tranzit do Njemačke (Petrović, 2016).

Primjena takvih tehnologija umanjuje prava imigranata i time tvori zonu izvanrednog stanja (Petrović, 2016). Opisano rješenje smještaja imigranata nema intenciju postati trajni smještaj, budući da se Hrvatska smatrala samo tranzitnom zemljom.

5.3. KULTURNO-RELIGIJSKA DIMENZIJA INTEGRACIJE

Kulturno-religijska dimenzija tiče se kulturnih i religijskih prava imigranata te posebno njihove percepcije i prakticiranja različitosti (u kulturnome, etničkom i vjerskom pogledu) u društvu primitka. Zemlja primitka može u većoj ili manjoj mjeri prihvaćati kulturnu i religijsku različitost useljenih skupina te u skladu s tim kreirati svoje politike. (IMIN, 2016.)

RELIGIJA

Umjesto već poznatih strahova od Islama u Europi, i načina integracije dviju jakih religija, u ovom dijelu govorit ćemo o izazovima koje Europa i kršćanstvo trebaju nadići kako se ne bi osjećali ugroženo od strane druge, jake religije (Markešić, 2014.). Zapad će morati odrediti koje su vrijednosti koje bi zapadnoeuropsko društvo trebalo imati (Markešić, 2014.).

U tom kontekstu Ivan Markešić navodi da u Islamu nemamo samo religiju nego i društveni poredak. Islam je sastavni dio svakodnevice i utječe na odijevanje, ponašanje i odgoj, a Europa s druge strane je sekularizirana i religija nema jaku ulogu u javnom životu. (Markešić, 2014.)

„..pored postojanja takozvanog „sekulariziranog islama“, islam među imigrantima i dalje (je) veoma živuća religija, naravno i unatoč nadanjima mnogih skrbnika da će iščeznuti. Ono što zabrinjava one koji vole govoriti o slobodi izražavanja i o slobodi tiska jest činjenica da muslimani teže za tim da se zabrani bilo kakva kritika islama i svega onoga što je vezano za ovu religiju.“ (Markešić, 2014.)

6. STAVOVI JAVNOSTI PREMA MIGRACIJAMA

Prema dostupnim istraživanjima u inozemstvu vidimo da su stavovi u liberalnim demokracijama u porastu, pri čemu doživljaj kulturološke, sigurnosne i ekonomske prijetnje objašnjavaju najveći dio negativnih stavova. Nema izravne povezanosti između ekonomskog statusa i njegovih stavova prema imigraciji, pa možemo zaključiti da na njih utječe trenutna ekonomska situacija države. Hrvatske studije pokazale su da stavovi ovise o ekonomskom statusu stanovnika, i da će ugroziti domaću kulturu. Dio protuimigrantskih stavova može se sagledati iz perspektive ugrožavanja domaće kulture, a i sigurnosne prijetnje koje osjećaju građani. (Baričević & Koska, 2017)

Daljnje teze ovog ulomka temeljit ćemo na istraživanju Centra za istraživanje etičnosti, državljanstva i migracija Fakulteta političkih znanosti u Zagrebu koje je provelo 2016. godine. Po pitanju interesa i informiranosti o temi migracija i zaštite izbjeglica ispitanici su prepoznali domaće ekonomske i političke prilike kao ključne probleme hrvatskog društva, za koje imigracije nisu temeljno pitanje. Određen broj ispitanika smatra da je nedovoljno informiran o problemima izbjeglica.

Na temu imigracija i njihovih posljedica za društvo većina ispitanika mišljenja je da imigracije treba dopustiti te ih ne promatra kao prijetnju, dok dio ih vidi kao sigurnosnu i ekonomsku prijetnju. Među ispitanicama ima i onih koji navode kako broj imigranata treba ograničiti kako bi osigurali svoje tržište rada. Kod opasnosti najčešće se spominje problematika suživota različitih kultura „muslimanskog istoka“ i „civiliziranog zapada“, te problematika terorizma i islamizacije Europe.

Ispitanici su skloni temu izbjeglištva gledati iz humanitarne perspektive, a zanimljivo je da dio ispitanika problematiku zbrinjavanja izbjeglica tretira kao test zrelosti demokracije. Unatoč takvom humanitariziranom pristupu i dalje je izražen problem kulturološke prijetnje. Ipak, značajan di ispitanika pokazuje nepovjerenje prema stvarnim razlozima odlaska migranta

(razlozima bijega), što opet povezujemo s terorizmom. Više o temi asocijacija u iskazima javnog mišljenja i njihovih utjecaja u idućem poglavlju.

Predrasude prema migrantima vidljive su iz stava ispitanika da žive takvu, izbjegličku vrstu života, a njihove složenije potrebe i sposobnosti zanemaruju. Među dijelom ispitanika uočene su negativne asocijacije prema migrantima općenito, gdje ih promatraju kao socijalno devijantne. Zanimljivo je da je dio ispitanika izdvojio migrante iz Sirije kao skupinu koja će se lakše integrirati zbog obrazovanja koje su do sada stekli. Dio ispitanika ne vidi distinkciju između termina migrant i azilant, te termin azilant nosi negativnu konotaciju. Pod tim terminom razumijevaju ekonomske migrante. Dio ispitanika naglasilo je važnost kontrole migracija jer se iregularne migracije doživljavaju u kontekstu kaosa i bezakonja. U istraživanju pojavila se značajna razina islamofobije, dok se nisu pojavile ostale rasno motivirane predrasude. (Baričević & Koska, 2017)

7. UTJECAJ MEDIJA NA JAVNOST

Mediji su važan posrednik između skupine migranata i građana, posebno kada međusobno nemaju izravan i duži kontakt. U hrvatskim medijima dominirali su pozitivni prikazi i humanitarnost (Baričević & Koska, 2017). Pogotovo asociranjem trenutne krize sa izbjeglištvom Hrvata tijekom Domovinskog rata (Šabić Šelo & Borić , n.d.). Time je kriza u Hrvatskoj poprimila humanitarne prizive u očima hrvatske javnosti. Međutim, skrivene emocije i podsvjesna mišljenja kriju su i u tim negativnim istupima i tekstovima.

Po Peović preko Freudovog rada sna, možemo vidjeti da je ono što nesvjesno govorimo zapravo nepristrano. Sjećanje na rat i suosjećanje s migrantima na toj razini implicira da se poistovjećujemo s njima. Međutim, to nije uvijek slučaj jer je u nekim istupima vidljivo da se izričita usporedba hrvatskog naroda u izbjeglištvu i današnjih izbjeglica izbjegava, toliko da se hrvatsko izbjeglištvo i izbjeglice danas ne spominju istom kontekstu (Bužinkić & Hameršak, 2017).

Na internetu često se nalaze komentari onog nesvjesnog i necenzuriranog. Tamo najčešće možemo naići na socijalnu neosjetljivost građana prema izbjeglicama. Tako Peović nabraja nekoliko objava od kojih citiram jednu:

„Popusicemo mi,koliko citam po stranim medijima kapaciteti se pune a kad se napune bicemo izbjeglicki kamp EU. Naravno upoznati ste sa tim i vi al obmanjujete svoj narod. Da je to točno

pokazatelj je dizanje ograde Madjara prema nama i najava Austrijske ministrice da ima popis ilegalaca koje ce vratit RH.Nije mi jasno zašto glumimo majku Terezu a i nas narod gladan. (Komentar na službenim FB stranicama Vlade Republike Hrvatske)" (Bužinkić & Hameršak, 2017)

Pod utjecajem vlastitog nezadovoljstva ekonomskim i političkim stanjem u državi Hrvati, kao ni Makedonci i Srbi nisu izbjegli dozu nesuosjećanja prema situaciji migranta smatrajući da im je bolje nego njima. Takav stav može biti rezultat jedino neinformiranosti i frustracije te nikako rezultat činjeničnog stanja.

U kontekstu neinformiranosti spomenut ćemo i izjavu tada opozicijskog političara Tomislava Karamarka koji je rekao:

„Krši se Dublinski protokol, ali i razni protokoli EU o imigrantima. Hrvatska je na ovaj način svoje granice otvorila Balkanu, a zatvorila prema EU. Ne daj Bože da izbije neka epidemija. U isto vrijeme i domaći ljudi su u strahu. Ovdje je život paraliziran pa je pitanje hoće li djeca nastaviti ići školu." (Bužinkić & Hameršak, 2017)

Ovom izjavom Karamarko cilja na podjelu između Zapada i Istoka, prema kojoj Balkan pripada neciviliziranom i zaostalom prostoru (Bužinkić & Hameršak, 2017). Takva izjava nema nikakvu činjeničnu potporu, te je kao takva nelogična i neutemeljena. Sijanje straha od izbjeglica najbolje se izražava riječju terorizam. Na tu temu Peović spominje govore Željke Markić i Andrije Hebranga koji povlače vezu između ekonomskih izbjeglica i terorista, na prikriven način. Pogledajmo primjer na citatu govora Željke Markić:

„ ...i mnoge izbjeglice koje u Europsku uniju dolaze zbog ekonomskih razloga ili poslani upravo od terorističkih skupina koje u tim zemljama proizvode kaos." (Bužinkić & Hameršak, 2017)

Vidimo kako ono nesvjesno izgovoreno zapravo povezuje izbjeglice s terorizmom. Metafore koje se koriste da bi opisale stanje kao „rijeke izbjeglica" impliciraju na invaziju i prodor (Bužinkić & Hameršak, 2017). Na mnijenje utječu i teme u kojem se spominju migranti. Prljavština i animalizam kojim se opisuje njihovo trenutno stanje i okolina dovode do pretpostavke da su oni sami takvi.

Sa svime time što nam mediji serviraju, što iščitavamo iz nesvjesnog govora naših političara i javnosti, ne možemo doći do objektivne procjene i mišljenja. Izlaganje stavova na temelju dezinformacija ili manjka informacija dovodi do iskrivljenja mišljenja javnosti. To je ono što

javnost, a posebno političari, trebaju uzeti u obzir prije javnog iznošenja stavova i zaključaka. Krive informacije ili manjak informacija u krivim rukama mogu dovesti do masovne histerije koja može ostaviti posljedice da više razina.

8. ZAKLJUČAK

Umjesto zaključka navodimo kako je potrebno napraviti distinkciju između pojmova "izbjeglica", "migrant" i "azilant" kako bi mogli shvatiti kontekst integracije. Integracija sama po sebi uključuje različite sfere društva, ekonomije i politike te je kao tako kompleksnu temu treba dublje istražiti. U radu smo se osvrnuli na problematiku koja se tiče asimiliranja izbjeglica u hrvatsko društvo. Cjelokupna literatura koju smo koristili za rad ne pruža uvid u jasnu razliku između prethodno navedenih pojmova te kao zaključak možemo istaknuti da postoji problem terminologije i samim time shvaćanja integracije i kompleksnosti njezinih procesa. Kao što smo naveli u poglavlju integracije i njezinih dimenzija, da bih se uspješno integrirali u neko društvo bitno je pojmiti od čega se to društvo sastoji. Pitanje koje možemo postaviti je tko i do koje mjere treba se prilagoditi. Do koje mjere prilagodbu treba učiniti društvo koje prima stranca, a u kojoj mjeri je to zadatak pridošlica. Zadatak je na obe strane, te do uspješne integracije može doći samo ako se ostvare osnovni uvjeti za osnovnu asimilaciju u društvo (rad, zaštita, prihvaćanje razlike kulture,..), a s druge strane ako pridošlice poštuju društvo koje ih je prihvatilo i njeguju dana im prava i obveze. U slučaju Hrvatske naveli smo kako su provedena privremena rješenja smještaja, po čemu jasno vidimo mogućnost integracije. Hrvatska se, kao što smo ranije naveli, smatrala tranzitnom zemljom, a sama integracija ostavljena je kao slovo u regulacijama i zakonima.

9. LITERATURA

1. Baričević, V. & Koska, V., 2017. *Stavovi i percepcije domaće javnosti o nacionalnim manjinama, izbjeglicama i migrantima.* Zagreb: Centar za mirovne studije.

2. Bužinkić, E. & Hameršak, M., 2017. *Kamp, koridor, granica.* Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, Centar za mirovne studije, Fakultet političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu, Centar za istraživanje etičnosti, državljanstva i migracija.

3. Đurđević, R., 2016. *Izbjeglice kao posebna kategorija učenika inog jezika,* s.l.: an.

4. E. C., 2016. *Operations, European Commission's Directorate-General for European Civil Protection and Humanitarian Aid.* [Mrežno]
Available at: https://reliefweb.int/map/world/refugee-crisis-western-balkans-echo-daily-map-06012016
[Pokušaj pristupa 28 08 2019].

5. Edwards, A., 2015.. [Mrežno]
Available at: https://www.unhcr.org/news/latest/2016/7/55df0e556/unhcr-viewpoint-refugee-migrant-right.html

6. IMIN, 2016.. *Institut za migracije i narodnost.* [Mrežno].

7. Markešić, I., 2014.. Islamizirana Europa ili europeizirani islam? Pogled iz sicioreligijske perspektive. *Bošnjačka pismohrana*, pp. 133-149.

8. Merve, B., 2015. *Rječnik gostoprimstva: na tragu zakona,* s.l.: an.

9. Milardović, A., 2014.. *Stranci pred vratima Europe.* Zagreb: Pan liber.

10. Petrović, D., 2016. *Izbjeglištvo u suvremenom svijetu.* Zagreb: Naklada ljevak.

11. RH, 2019.. *Središnji državni portal.* [Mrežno]
Available at: https://www.gov.hr/moja-uprava/pravna-drzava-i-sigurnost/strani-drzavljani-u-rh/medjunarodna-zastita/azil-i-supsidijarna-zastita/1829

12. Šabić Šelo, S. & Borić , S., n.d. *At the Gate of Europe - A report on Refugees on the Western Balkan Route,* s.l.: Friedrich Ebert Stiftung.

13. Žmegač, J. Č., 2015. *The security-scape and the (in)visibility of refugees: managing refugee flow through Croatia,* s.l.: an.

SAŽETAK

Kroz ovaj rad nastojali smo pobliže objasniti značenja i razlike među pojmovima “izbjeglica”, “migrant” i“azilant”, shvatiti na koji način (hrvatsko) društvo prihvaća pripadnike navedenih skupina i na koliko se uistinu razina odvija sam proces njihove integracije. Potrebno je naglasiti kako se radi o veoma složenom procesu kojeg promatramo iz političkog, ekonomskog i kulturnog aspekta. Fenomen izbjeglištva objasnili smo zajedno s problematikom terminologije ranije navedene. Detaljno opisujući balkanski put izbjeglica dajemo kontekst tzv. „izbjegličkoj krizi“ koja se odvijala na Balkanu od 2015. godine. Opisujući integraciju izbjeglica u hrvatskom društvu objasnili smo pravni okvir integracija kroz migracijske politike EU i njihove primjene u RH. Opisali smo društvene značajke integracije, kao što su poznavanje jezika i smještaj. Tu se najbolje vidi tranzitni karakter Hrvatske u njihovom kretanju. Religijska dimenzija integracije predstavlja izazov budući da se radi o različitim oblicima religijskog života, europski sekularni i zatvoreni oblik religije. Kroz stavove javnosti i utjecaj medija na javnost, vidimo različitost shvaćanja izbjeglica i migranata i njihovih namjera. U radu ćemo se osvrnuti na medijske reportaže i istraživanje mišljenja javnosti o migracijama.

ABSTRACT

Through this work we have sought to further explain the meanings and differences between the concepts of "refugees", "migrant" and "asylum seekers", to understand how (Croatian) society accepts members of these groups and on how many levels the process of their integration unfolds. It is necessary to emphasize that this is a very complex process that we are observing from the political, economic and cultural aspect. Describing in detail the Balkan refugee path, we give context to the so-called The "refugee crisis" that has taken place in the Balkans since 2015. Describing the integration of refugees in Croatian society, we explained the legal framework for integration through EU migration policies and their implementation in the Republic of Croatia. We have described the social features of integration, such as language learning and accommodation. This is the best way to see the transit character of Croatia in their movement. The religious dimension of integration is a challenge as it is a different form of religious life, a European secular and closed form of religion. Through the views of the public and the impact of the media on the public, we see a different understanding of refugees and migrants and their intentions. In this paper we will focus on media reports and research on public opinion on migration.